

Socionomstudenters syn på arbetet med ekonomiskt bistånd

- En kvalitativ studie med tio socionomstudenter från termin ett till och med fyra

Av: Antoinette El-jaji

Socialhögskolan
Lunds Universitet
SOPA 63 C
VT 2012

Handledare: Yvonne Johansson

Abstract

Author: Antoinette El-jaji

Title: Social Work Students' views on work with financial assistance - A qualitative study with ten social work students from semester one to four

Supervisor: Yvonne Johansson

Assessor: Johan Cronehed

The aim of this study was to explore social work students' opinions on the work with financial assistance and what causes them to form this image. My hypothesis was that there was a negative image of the work among the students and I have been running this thesis to explore their views. The study was conducted by a qualitative method in the form of semi-structured interviews. The study involved ten social work students in their first and second years of training. Seven of the students had no experience of the work, one had worked with financial assistance and two students had relatives with experience of the profession. Yet another interview was executed with one person responsible of social work practice at the university. The results were then analyzed on the basis of social construction theory and with help of Simmels' model. The results showed that social work students with no experience have a negative view of work with financial assistance. They also had a negative attitude towards the social welfare officers. The three students who had knowledge of the profession had a more neutralized opinion. The students with no experience said that they had formed this opinion from what was said on the media and by their relatives and friends. They also argued that their training had influenced their point of view. For example by lack of information and statements that the students perceived to be negative.

Keywords: social work, social workers, social work students, social construction, Simmels' model.

Förord

Det är med hjälp av många fantastiska människor som detta arbete har slutförts. Ni har varit en stor inspirationskälla under arbetets gång.

Jag vill tacka alla medverkande som tog sig tid och gjorde denna studie möjlig och ett stort tack till min handledare som hela tiden fört mig i rätt riktning.

Slutligen vill jag tacka min underbara familj och en speciell person som stöttat mig genom hela utbildningen, utan er hade ingenting varit möjligt.

Innehållsförteckning

	Sida
1. Inledning.....	7
1.2 Problemformulering.....	7
1.3 Syfte och frågeställningar.....	8
1.4 Bakgrund.....	9
2. Tidigare forskning.....	10
2.1 Studera yrkesstatus.....	11
2.2 Forskning kring yrkesstatus.....	11
2.3 Upplevda statusskillnader inom socialt arbete.....	13
3. Teoretisk utgångspunkt.....	14
3.1 Socialkonstruktivism.....	14
3.2 Simmels modell.....	16
4. Metod.....	17
4.1 Metodval.....	17
4.1.1 Semistrukturerade intervjuer.....	18
4.2 Urval.....	18
4.3 Analys av empiri.....	20
4.4 Tillförlitlighet.....	21
4.5 Etiska överväganden.....	22
4.6 Metoddiskussion.....	23
5. Empiri.....	25

5.1 Synen på försörjningsstödshandläggning.....	25
5.2 Den stereotypiska handläggaren.....	28
5.3 Yrkets låga status.....	30
5.3.1 Statussänkande egenskaper.....	32
5.4 Utbildningens roll.....	34
6. Analys.....	36
6.1 Föreställningarna - en konstruktion?.....	37
6.2 Bra anledning till en uppfattning.....	41
7. Den drivna tesen i studien.....	42
8. Slutreflektioner.....	43
9. Referenslista.....	48
Bilaga 1: Informationsmeddelande till socionomstudenter.....	51
Bilaga 2: Informationsmeddelande till placeringsbasen.....	52
Bilaga 3: Intervjuguide för studenterna.....	53
Bilaga 4: Intervjuguide för placeringsbasen.....	54

1. Inledning:

Jag startade min första termin på socionomutbildningen vid socialhögskolan med målet att vidareutbilda mig till terapeut. Snabbt insåg jag att det var fler socionomstudenter som siktade mot samma mål. Under terminens gång presenterades en rad olika socionomyrken och syftet med min utbildning förändrades. Terapeutarbetet var inte längre en självklarhet och jag fick intresse för många andra inriktningar. Näst intill alla inriktningar intresserade mig, alla förutom en: ekonomiskt bistånd. Till min besvikelse, om ärligheten ska fram, tilldelades jag en praktikplats på socialtjänstens försörjningsstöd vilket visade sig vara något av det roligaste och mest varierande arbete jag utfört. Nu förändrades mitt intresse ytterligare en gång och målet fick styras mot en annan riktning. Detta ledde i sin tur in på det som är denna uppsats fokus, nämligen blivande socionomers syn på arbetet med ekonomiskt bistånd.

1.2 Problemformulering

Av de studenter som läst sin sista termin på socialhögskolan vid Lunds universitet höstterminen 2009 arbetade 51,5 procent som socialsekreterare (Tops 2011). Det är en väldigt hög siffra som visar på att många av dagens blivande socionomer kommer arbeta som socialsekreterare, där bland som försörjningsstöds-handläggare. Under år 2010 erhöll omkring 250 000 hushåll i Sverige försörjningsstöd varav varje hushåll fick cirka 46 900 kronor i genomsnitt (Socialstyrelsen 2011). Plockar vi fram matematikkunskaperna kan vi räkna att hela 11725 miljoner kronor betalats ut år 2010 i Sverige. Det innebär att försörjningsstödet är en väldigt stor del av vår svenska politik som i sin tur betalas ut via socialsekreterarna för ekonomiskt bistånd.

Anders Liljegren (2008) har i sin artikel studerat statuskillnaderna på ett socialkontor där det bland annat ingår försörjningsstödsgrupper och behandlingsgrupper. Det framkom att försörjningsgrupperna själva upplevde att utredningsgrupperna värderade dem lägre och att utredningsgrupperna uppfattade sig själva ha en högre yrkesstatus. Försörjningsstödsgruppen beskrivs som fyrkantiga och den kunskap som de besitter tas för givet.

Försörjningsstödsgrupperna anser att bilden av vad de utför för arbete är förvrängd. De arbetar inte i lika stor utsträckning med ekonomi och har en hel del motiverande och behandlande arbete.

Den ovanbeskrivna bilden av försörjningsstödshandläggare verkar inte bara finnas bland övriga socialsekreterargrupper. Inför valet av praktikplats på socionomutbildningen jag nu läser fick alla studenter på terminen möjlighet att fylla i en blankett där önskemål om plats presenterades. Studenterna hade även möjlighet att skriva var de inte ville spendera sin kandidatperiod. Efter diskussion med vissa kurskamrater framgick att ingen önskat en praktikplats med försörjningsstöd och att flertalet skrivit detta som exempel på platser där de inte ville vara. På min blankett stod det tydligt: ”Absolut inte ekonomiskt bistånd!” Kan den negativa bild som finns bland de yrkesverksamma socionomerna vara något som följt med sedan studieperioden? Detta leder i sin tur in tanken att ta reda på studenternas syn på arbetet. Tanken är att driva hypotesen om att det finns en negativ bild bland av arbetet bland socionomstudenter, för att sedan se hur denna tes förvaltats av medverkande i studien.

Efter min vistelse på socialtjänstens enhet för ekonomiskt bistånd förändrades min syn av arbetet. Hur kommer det sig att vi studenter hade en negativ bild av arbetet och vad kan det bero på? Är det utbildningen som saknar information eller har vi fördomar som vi burit med oss sedan tidigare? Det är fortfarande många studenter som efter praktikperioden har kvar den negativa bilden och många gånger när jag berättar om var jag spenderat min kandidatperiod får jag negativ respons. Det är väldigt problematiskt då många examinerade socionomer någon gång handlägger försörjningsstödsärenden under sin karriär eller kommer i kontakt med försörjningsstödsgrupper.

1.3 Syfte och frågeställningar:

Som tidigare nämnt i problemformuleringen så är min hypotes att socionomstudenter har en negativ syn av arbetet med ekonomiskt bistånd. Denna tes vill jag nu utforska närmare. Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur blivande socionomer ser på arbetet med ekonomiskt bistånd och var ifrån

denna uppfattning kommer. Syftet är även att undersöka hur studenterna ser på yrkets status i jämförelse med andra socionomyrken.

Syftet har delats in i följande frågeställningar:

- Vilken yrkesstatus anser socionomstudenterna att försörjningsstödshandsläggning har i relation till andra socionomyrken?
- Hur ser socionomstudenternas uppfattning ut kring arbetet med ekonomiskt bistånd och vad grundar den sig på?
- Hur ser bilden av försörjningsstödshandläggare ut bland blivande socionomer och vad grundar den sig på?
- Hur ser studenterna på den information de har fått på socionomutbildningen om arbetet med ekonomiskt bistånd?

1.4 Bakgrund

I arbetet kommer jag att använda mig av begreppen ekonomiskt bistånd och försörjningsstöd. De används som synonymer för det som tidigare benämnts som socialbidrag (Socialstyrelsen 2003a). När jag förberedde mig inför mitt samlande av empiri diskuterade jag mina tankar och planer med vänner, närstående och andra bekanta. Jag fick god respons och ett visat intresse. Dock fann jag att kunskapen kring begreppet ekonomiskt bistånd inte var så stark. Många av dem jag frågade visste inte vad ekonomiskt bistånd var. Jag har därför valt att lägga till det här kapitlet för att kort förtydliga betydelsen av ekonomiskt bistånd.

Det som tidigare benämnts som socialbidrag kallas idag för ekonomiskt bistånd eller försörjningsstöd. Det är välfärdssystemets yttersta skyddsnät vars syfte är att vara ett komplement till socialförsäkringarna. Försörjningsstödet ska ge hjälp när andra former av stöd inte är tillräckliga eller tillgängliga. I korta perioder av försörjningsproblem ska biståndet tilldelas, dock ska det inte fungera som en långsiktig försörjningskälla (ibid.).

Socialtjänsten i alla kommuner har som huvuduppgift att genom det ekonomiska biståndet hjälpa människor att klara sin försörjning. Målet är att de ska bli

självförsörjande och biståndet ska ges fram till dess att målet är uppnått. I riksnormen för försörjningsstöd definieras självgående levnadsnivå vilket är utgångspunkten för det ekonomiska biståndet (Socialstyrelsen 2011).

Tidigare var biståndet riktat till äldre, personer med fysiska eller psykiska funktionshinder, barn som var i behov av försörjning och andra grupper som permanent inte stod till arbetsmarknadens förfogande. Idag utgår ekonomiskt bistånd på andra villkor. Det är strukturella och individuella faktorer som markerar behovet. På den strukturella nivån är det bland annat villkoren för arbetslöshetsersättning, socialförsäkringars funktion och demografiska omständigheter som reglerar behovet av det ekonomiska biståndet. Ser vi till det individuella så kan faktorerna vara ålder, familjesituation, ohälsa, missbruk, arbetslöshet boendeförhållanden, utbildning och så vidare. Ofta är det en kombination av strukturella och individuella faktorer, till exempel att en person saknar arbete samt arbetslöshetsersättning (Socialstyrelsen 2003b).

2. Tidigare forskning

Följande kapitel har delats in i tre underrubriker: *studera yrkesstatus, forskning kring yrkesstatus* samt *upplevda statuskillnader inom socialt arbete*. Då forskningen kring socionomstudenters syn på olika yrken är relativt ovanlig har fokus lagts på generell yrkesstatus. Jag har inte heller funnit någon annan studie än Liljegrens (2008) gällande socialkontor som jag funnit relevant för min studie. Jag har därför valt att titta närmre på forskningen kring yrkesstatus och upplevd statuskillnad för att få en bättre förståelse till varför vissa yrken har mer prestige än andra. Jag vill först se hur statuskillnader urartar sig och hur de sedan utspelas på arbetsfälten för att vidare se om det finns några paralleller mellan studenternas åsikter och yrkesverksamma. Nedan har jag presenterat de studier som jag funnit intressanta och relevanta för mitt arbete, där bland studien av Liljegren (2008) som kort presenterats i problemformuleringen.

2.1 Studera yrkesstatus

Yrkesforskningen har inte utformat en tydlig definition av begreppet status. Definitionen har många olika dimensioner och kriterier. Den håller därför ingen specifik avgränsning (Turner 1988; Reiss 1961). Några vanliga kriterier för att ett yrke ska betraktas ha hög status är makt, påverkan, hög lönenivå och en lång utbildningsnivå (Ulfdotter Eriksson & Flisbäck 2011).

Enligt nationalencyklopedin (2012) står status för den ställning, tillstånd eller läge ett objekt har gentemot ett annat. Rothman (2002) skriver att man vidare skiljer på tillskriven och förvärvad status vid forskning. Den tillskrivna statusen tillkommer när kulturella föreställningar och uppfattningar vi har om ett objekt står till grund för den bedömning vi gör av objektet. Förvärvad status speglar det mer mätbara och faktiska (Turner 1988; Rothman 2002). Det innebär att yrken får sin status genom människors subjektiva åsikter och även genom de mätbara egenskaperna, så som lönenivå och arbetsuppgifter (Theilbar & Feildman 1969; Rothman 2002). Jag har valt att inkludera de båda formerna i min studie. Den definition av yrkesstatus som jag har valt att begränsa mig efter är nationalencyklopedins (2012) vilket innebär att jag även kommer använda mig av ordet prestige som synonym för status. Även prestige definieras som en uppfattning kopplad till ett objekt vilken kan vara tillskriven eller förvärvad. Prestige kan även vara knutet till den position eller roll objektet har i förhållande till andra objekt vilket även kallas status (Nationalencyklopedin 2012). Weber (1983) menar att status och prestige bland annat definieras av och baseras på den formella utbildning som grundar yrket. Det är också starka åsikter och värderingar som står till grund för den uppfattning som samhället har kring ett yrke och som tilldelar yrket sin status och prestige (Ulfdotter Eriksson & Flisbäck 2011).

2.2 Forskning kring yrkesstatus

Weber (1983) menade tidigt att status inte nödvändigtvis hänger samman med klass. Han skrev att det visserligen kunde ha ett löst samband men borde inte sammankopplas som faktorer som är beroende av varandra. Vidare skiljde han på statusgrupper och yrken med status och menade att statusgrupper är de som kräver

en uppskattning. Den statusen tillkommer med livsstil och val av yrke. Yrken i sig uppnår däremot status genom marknadsekonomin som är baserad på resurser och tillgångar i form av till exempel material.

Ser vi närmre på forskning kring yrkesstatus så var Cecil C. North och Paul K. Hatt två av de första forskarna som utförde studier kring ämnet (Reiss 1961). Redan år 1947 utförde de en studie i USA där de studerade människors åsikter om status för 90 yrken. Cecil C. North och Paul K. strävade även efter att få en bild av de kriterier som personer använde vid bedömning av ett yrkes status. Dock var syftet med studien att granska yrkesstatusen i sig. Det medverkade 2900 personer som fick rangordna 90 yrken efter dess generella ställning i samhället. Deltagarna fick även ange vilken faktor som låg till grund för att yrket skulle få högsta möjliga prestigenivå (ibid.). Studien följdes år 1989 upp av Keiko Nakao och Judith Treas. Deras syfte var att undersöka om det skett några förändringar i uppfattningen av dessa yrken. Resultatet visade att åsikter kring ett flertal yrken var dem samma men det gick även att urskilja en viss förändring bland lågstatusyrken. De hade fått en del högre rankningar. Forskarna menade att det berodde på att arbetsklassen kommit närmre medelklassen ur ett statusperspektiv (Svensson & Ulfsdotter Eriksson 2009).

Ser vi på nyare studier så har bland annat Lennart G Svensson och Ylva Ulfsdotter Eriksson utfört studien *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas* år 2009. Undersökningen grundade sig på 6000 olika yrken inom varierade sektorer med olika utbildningsnivåer. 3000 personer ur den svenska befolkningen fick en enkät att svara på och forskarna fick en svarsfrekvens på 60 procent. Som komplement till enkäten utförde de även intervjuer och gruppaktiviteter. Som kriterier för hög rangordning hamnade *hög lön*, *bra karriärmöjligheter* och *skicklighet* högt på listan. Lägst på listan hamnade *manlig dominerat*, *populärt* och *stor arbetsinsats*. Kategorierna *nyttigt för samhället* och *ger hjälp till andra* hamnade dock relativt lågt samtidigt som de ansågs förtjäna högre status. Slutsatsen att det råder en yrkeshierarki i det svenska samhället där lön och inflytande har störst samband med yrkesstatus kunde fastställas av studien.

2.3 Upplevda statusskillnader inom socialt arbete

Andreas Liljegren (2008) skriver i sin artikel *Byråkrater, flummare och andra: Om mikropolitiska konstruktioner på socialkontor* om de uppfattningar olika socialsekreterare har om varandra. Studien bygger på intervjuer med 30 socialsekreterare från 16 olika socialkontor. Liljegren (2008) har gjort en diskusanalys av intervjuerna för att ur ett mikropolitiskt perspektiv undersöka hur behandlingsgruppen respektive försörjningsstödsgruppen ser på varandra. I behandlingsgruppen ingår barn- och familj-, ungdoms- och vuxengrupper. Försörjningsstödsgruppen består av socialsekreterare som handlägger ekonomiskt bistånd. Syftet är att analysera hur gränserna mellan de två grupperna skapas och vidmakthålls. Det framkom väldigt tydligt i studien att behandlingsgruppen ansåg sig ha ett svårare arbete och en högre status än försörjningsstödsgruppen. Artikelförfattaren skriver att uppfattningarna varierar men att behandlingsgruppen generellt beskriver sina arbetsuppgifter som utmanande och försörjningsstödsgruppens uppgifter som relativt enkla, att de bara skickar pengar. De ifrågasätter även behovet av socionomer för arbetet med ekonomiskt bistånd med argumentet att arbetet är så enkelt och kan utföras av vem som helst. Det som utpekats som negativt är arbetet med pengar vilket förstärks när försörjningsgrupperna försvarar sitt arbete genom att förklara hur lite dem egentligen arbetar med ekonomiska frågor. Liljegren (2008) skriver att det ses som smutsarbete att arbeta med pengar och att båda gruppernas uttalanden syftar på detta. Behandlingsgrupperna menar att de arbetar behandlande, motiverande och rationellt. De markerar tydligt att deras arbete generellt inte består av administration, rutin eller ekonomi. Samtidigt ses de i försörjningsgruppen som väldigt fyrkantiga och ramstyrda. De själva uppfattar inte sitt arbete på samma sätt och menar att dem också arbetar motiverande och att arbetet med ekonomiskt bistånd är precis lika svårt som behandlingsgruppernas.

3. Teoretisk utgångspunkt

I denna studie har jag valt att arbeta utifrån att prova tesen att ekonomiskt bistånd har låg status för att se hur den förvaltas av intervjupersonerna. Det vill säga att jag har valt att arbeta hypotesdeducerande (Se metod kapitel). Dock hade jag ingen teori i början av studien och har på så sätt tagit avstamp i empirin. Mitt mål med studien har varit att få fram studenternas egna uppfattningar och ståndpunkter.

Föreställningar om yrket och dess utövare, samt anledningar till föreställningarna visade sig vara centrala teman i intervjuresultaten. Därför valde jag att tillämpa Berger & Luckmanns (1998) socialkonstruktivism som hjälp till att analysera min empiri. Jag har även valt att ta hjälp av Simmels modell (Simmel 1964; Boudon 1994) om anledningar till föreställningar. Modellen bygger på en socialkonstruktivistisk syn. Den valda teorin kommer jag använda som ett verktyg för att tolka och förstå resultatet. Fokus kommer ligga på varför och hur studenterna bildat sig den uppfattning de har kring arbetet med ekonomiskt bistånd. Nedan beskriver jag den valda teorin och de begrepp som jag kommer att använda mig av.

3.1 Socialkonstruktivism

Begreppet socialkonstruktivism har varit väl använt inom vetenskapen och på så sätt har innerbörden fått många olika beskrivningar (Wenneberg 2001). Det gör förståelsen av teorin mer komplicerad och jag har därför valt att inrikta mig på Berger och Luckmans (1998) socialkonstruktivistiska teori. Det är en utgångspunkt som förklarar det sociala och hör till de ursprungliga formerna av teorin. Vidare finns det andra positioner av socialkonstruktivism vilka är: ett kritiskt perspektiv, en kunskapsteoretisk position samt en ontologisk position (Wenneberg 2001).

Utgångspunkten är i grunden att demaskera de fenomen som finns i samhället då de ses som ytliga arrangemang. Syftet är att blotta den bakomliggande storheten

som egentligen är verkligheten. Bakom det som människan ser som en given förklaring eller företeelse finns realiteten (Berger & Luckman 1998; Burr 2003). Handlingar och företeelser är socialt konstruerade och på så sätt inte naturbestämda. Konstruktionen är inte det mänskliga samhällets natur och på så sätt inte en del av människan eller tinget (Berger & Luckman 1998; Hacking 2000; Wenneberg 2001).

Teorin om det sociala lägger fokus på att förklara det sociala i sig med strävan efter att svara på hur det sociala skapas och ständigt återskapas. Det som inte är naturligt ses som socialt skapat vilket innebär att det skett en konstruktionsprocess av människan (Burr 2003). Berger och Luckan (1998) har tre grundpåståenden som formar teorin: *samhället är en produkt av människan, samhället består av en objektiv verklighet samt människan är en social produkt*. De menar att det ligger i människans natur att utforma vanor som sprider sig till andra individer som inte själva varit med och bildat vanorna. Samhället består därmed av en hel del vanor och är på så sätt en mänsklig produkt. Människan tar sedan till sig dessa företeelser och tar dem för givet. Denna konstruktionsprocess är viktig för människornas samspel och genom denna process formar människorna typifieringar. Det innebär att personer tillskrivs typiska motiv för sina handlingar vilket dem blir definierade utifrån. Typifieringarna leder i sin tur till en rollutdelning.

När barn föds börjar internaliseringen av samhället och det som anges som verklighet. De tar på så sätt till sig typifieringar, roller och vanor och bildar en uppfattning om samhället. Den huvudsakliga internaliseringen sker under uppväxten och kallas då för primärsocialisation. Dock sker den även till viss del genom en sekundärsocialisation i skola och arbetsliv (Berger & Luckman 1998).

Hacking (2000) skriver att den sociala konstruktionen ser olika ut beroende på vad det är man ser på. Det är därför viktigt att definiera vad som är socialt konstruerat. Nedan följer ett bra exempel på den sociala konstruktionen av kategoriseringen kvinnlig flykting:

”Det som är socialt konstruerat är inte i första hand de individuella människorna, de kvinnliga flyktingarna. Det är kategoriseringen, kvinnlig flykting. /.../ Detta slags människa, som en särskild sorts person, är socialt konstruerad. Eller helt enkelt: idén om en kvinnlig flykting är konstruerad”

(Hacking 2000:24)

Rollbilden av den typiska kvinnliga flyktingen har uppkommit av den omkringliggande omgivningen så som advokater, aktivister och cirkulerande media. Idén om en individ formas i små grupper för att sedan breda ut sig till allmänheten (Hacking 2000).

3.2 Simmels modell

Simmel (1964) har utformat en modell som förklarar varför människor tror på falska, tvivelaktiga eller svaga påståenden som konstruerats av andra individer. En av orsakerna påstås vara de enkla förklaringarna. Människor strävar efter enkla förklaringar och om de kan styrkas av anledningar och orsaker så tar vi informationen för given utan vidare reflektion. De falska uppfattningarna kan vara ett resultat av uppfattningar som omedvetet fått en förvrängd mening. Dessa börjar cirkulera i små grupper för att vidare breda ut sig till större grupper och det övriga samhället.

Förklaringen till att dessa falska, tvivelaktiga eller svaga påståenden tas för givet av människan är att de styrks av till synes bra orsaker. Människan får bra orsaker och anledningar till att tro på påståendet. Den delade uppfattningen behöver inte vara verklig eller faktisk för att delas av omgivningen (Boudon 1994). Enligt Simmels modell presenteras det ibland världens bästa anledningar till att tro på tvivelaktiga idéer då de kan komma ur en objektiv och saklig argumentation. Bristen på verklig information gör att den snedvridna anledningen ses som ett hållbart resonemang (Simmel 1964; Boudon 1994).

4. Metod:

I följande kapitel redogör jag för mitt metodval och för en reflektion kring de fördelar och nackdelar metoden har haft under studiens gång. Jag skriver om hur jag bearbetat min insamlade empiri och presenterar tillförlitligheten i studien samt urvalet. I detta kapitel finns även mina etiska överväganden inför studien.

4.1 Metodval

Jag har, som tidigare nämnt, valt att arbeta hypotesdeducerande. Jag vill prova tesen att det finns en negativ bild av arbetet med ekonomiskt bistånd bland blivande socionomer med öppenhet för dess utfall. Jag har haft delade tankar kring vilken metod som skulle komma att passa för min studie. Jag har vid ett flertal tillfällen övervägt fördelar och nackdelar med kvalitativ respektive kvantitativ forskning, då de olika forskningsmetoderna har olika intresseinriktningar (Bryman 2011). För att få den data som krävs för att möjliggöra denna studie har jag slutligen valt att använda mig av kvalitativa metoder. Det jag vill studera och analysera är blivande socionomers tankar, uppfattningar och syn på arbetet med försörjningsstöd vilket framhävs i en kvalitativ studie. Vid analys och insamling av data ligger fokus i en kvalitativ forskning oftast på det som sägs och sker vid datainsamlingen. Fokus läggs på ord och inte kvantifieringen (ibid.). Även om jag finner det viktigt att få med ett brett urval för att inkludera många socionomstudenters åsikter anser jag att detaljer och förklaringar är ett måste för min studie. Därför är ett kvalitativt tillvägagångssätt nyckeln till insamlingen av min empiri då tyngden läggs på människors egna uppfattningar och förklaringar av sin sociala verklighet (ibid.). Jag är medveten om den kritik som säger att kvalitativa studier endast inkluderar ett litet urval vilket gör att man bildar sin uppfattning om ämnet utifrån en viss situation och missar andra miljöer. På så sätt uppstår ett problem där man inte kan till lika stor utsträckning generalisera så som vid kvantitativa studier (ibid.). Därför är det viktigt att tydliggöra att denna studie endast grundar sig på kvalitativa studier utförda på ett av Sveriges större Universitet. Vid kvantitativ forskning är det däremot inte lika vanligt att de deskriptiva detaljerna och förklaringarna synliggörs så som vid kvalitativ forskning. Kvalitativa forskare har även en

tendens att vilja se saker ur urvalets perspektiv, vilket är syftet med min studie. Kvantitativa forskare är mer ute efter att kunna föra statistik och besvarar oftast frågor som besvaras i antal (ibid.)

4.1.1 Semistrukturerade intervjuer

Det finns ett flertal metoder som ingår i den kvalitativa forskningen. Data till detta arbete ska samlas in genom semistrukturerade intervjuer.

Tim May (2001) menar att forskare genom intervjuer kan få förståelse för individers upplevelser, erfarenheter, åsikter, drömmar, känslor och attityder. Vidare är semistrukturerade intervjuer ett mellanting för strukturerade och fokusintervjuer. De har en struktur men tillåter samtidigt mig att få en djupare information kring ämnet. Intervjupersonerna kan utveckla sina svar genom att jag försöker förtydliga och utveckla de svar som ges. Intervjuaren får även utrymme att föra dialog med intervjupersonen (May 2001). På så sätt kan studenterna få utveckla sina svar även om det inte är helt relevant för frågan samtidigt som intervjun känns planerad. Om jag väljer att använda mig av standardiserade intervjuer kommer inte studenterna kunna svara med egna ord och utveckla sina svar. De kommer bli hämmade av frågorna (ibid.). Då jag vill få ut så mycket information och åsikter som möjligt finner jag det viktigt att kunna ställa följdfrågor och föra dialoger. Därför valde jag att använda mig av semistrukturerade intervjuer. För att underlätta för mig och den som blir intervjuad har jag valt att forma en intervjuguide. Listan över de teman som intervjun ska kretsa kring formar en bra grund samtidigt som medverkande kan utveckla sina svar efter deras tankar och åsikter (Bryman 2011). Då det finns en viss struktur i intervjuerna kommer det även till en viss del bli möjligt för mig att dra paralleller och jämförelser mellan olika intervjuer (May 2001).

4.2 Urval

Jag har valt att använda mig av ett ”målstyrt urval” (Bryman 2011:350). Målgruppen för mitt arbete är socionomstudenter och de kommer därför att ingå i min studie. Då åsikter kring socionomyrken förändras under utbildningens gång, då eleverna får mer information, väljer jag att inkludera studenter från olika

terminer. Det är viktigt att få en helhetssyn och det är intressant att se om studenternas åsikter skiljer sig åt beroende på vilken termin de befinner sig i.

I studien kommer det även att ingå en mindre semistrukturerad intervju med någon av personalen på Universitetet som har hand om praktikplatser och utdelningen av dessa. Syftet är att se hur socionomstudenters önskemål kring praktikplatser ser ut och hur responsen på platser med försörjningsstöd brukar vara.

Studenterna har kontaktats via privat meddelande på internetsidan Facebook där all information om studien förklarats grundligt. Jag har valt att kontakta medverkande via Facebook då jag funnit att alla terminer har egna grupper på hemsidan. På så sätt har jag kunnat kontakta studenter som jag inte känner från olika terminer. Jag valde att skicka meddelanden till två eller tre studenter från varje termin. Dessa studenter var slumpmässigt utvalda då de presenteras i slumpmässig ordning på grupp-hemsidan. Jag valde de studenter som presenterades först på grupp-sidan. Placeringsbasen kontaktades via e-post. Alla som fick förfrågan om att delta i studien tackade ja. Intervjuerna har utförts på socialhögskolan i enskilda rum då jag ansåg att det var en trygg miljö för mig och de medverkande.

I min studie inkluderar jag elva intervju-personer varav en ansvarig för praktikterminen. Studenterna går socionomutbildningen på socialhögskolan och är i terminerna ett till och med fyra. Jag har valt dessa terminer för att de är terminerna innan praktiken. Detta då jag vet att studenter som har sin socionompraktik ofta är upptagna och befinner sig i olika städer och länder, vilket skulle försvåra kontakten oss emellan. Efter de slumpmässiga valen av intervju-personer kom det fram i intervjuerna att sju studenter saknade erfarenhet av yrket helt. En medverkande hade arbetat med ekonomiskt bistånd en månad som sommararbetare och två studenter hade närstående med erfarenhet av yrket. Den student som själv arbetat med ekonomiskt bistånd benämns i uppsatsen som "Sascha" och de andra två benämns "Michel" och "Brooke".

För att upprätthålla en professionell stämning vid intervjuer har bara studenter som jag inte känner kontaktas. Intervjupersonerna ska känna att de kan uttrycka alla sina åsikter, positiva som negativa och inte påverkas av mig.

4.3 Analys av empiri

Då arbetet bygger på kvalitativa studier där jag samlat in mitt eget material kommer analysen att ske på primärmaterial (Aspers 2007). Datamaterialet blev stort då det bygger på många intervjuer och samtal. Bryman (2011) skriver att det kan förekomma problem då det inte finns lika många etablerade analysmetoder vid kvalitativ forskning som vid kvantitativ.

Vidare skriver Jönson (2010) att analytikern kan skapa egna definitioner för att på så sätt kunna strukturera sin empiri. De olika definitionerna är det som kallas kodning, vilket jag har gjort i min studie. Jag har spelat in intervjuerna, avlyssnat och transkriberat dem. Därefter har kodningen på det transkriberade materialet skett. Intervjuer som är strukturerade blir då mer förutsägbara och därmed också kodningen (Jönson 2010). Då jag har använt mig av semistrukturerade intervjuer har det varit smidigast att spela in intervjuerna, transkribera dem och sedan har jag kodat materialet under insamlingens gång. Kodningen har gjorts manuellt. Kodningen har skett genom att olika delar i intervjuerna markeras och kategoriseras. På så sätt har jag kunnat plocka ut delar som jämförts med varandra. Till exempel om jag ville ha reda på vad studenterna bygger sina antaganden på så kunde det vara en kategori och på så sätt plockas ut ur alla intervjuer (ibid.). Samtidigt kan materialet alltid spåras tillbaka till grundmaterialet (Aspers 2010). För att få fungerande koder har det varit viktigt att formulera dem så att de är uteslutande samtidigt som de rymmer den önskade empirin. Koderna har tydliggjorts genom en kodanvisning som begränsar vad som ska ingå i koden (ibid.). För att få ett tydligt resultat har jag fokuserat på att bilda relevanta och tydliga koder för att sedan markera de stycken i empirin som passar in i koden. På så sätt har jag fått en helhetssyn utifrån alla intervjuer på den ställda frågan.

Vidare skriver Aspers (2010) om att strukturera sin kodning genom att ha underrubriker på sina koder och på så sätt bena ut informationen ännu mer.

Genom underrubrikerna har jag snävt in koderna ytterligare och fått ett tydligare resultat.

4.4 Tillförlitlighet

Det är socionomstudenternas egna åsikter kring ämnet som jag valt att studera, vilket innebär att det är deras individuella uppfattningar som hamnar i fokus. Bryman (2011) skriver att reliabilitet och validitet är av de viktigaste att ta ställning till vid en vetenskaplig forskning. Med det menas huruvida ett forskningsresultat blir detsamma om undersökningen görs på nytt och om undersökningen är relevant för det man vill mäta.

Då studien kommer att genomföras med kvalitativa metoder är reliabiliteten och validiteten för just kvalitativ forskning viktig att se till. Det uppstår delade meningar huruvida de två begreppen är relevanta för kvaliteten vid en kvalitativ studie. Innebörden av begreppen diskuteras och en del forskare anser att definitionen av reliabilitet och validitet bör omformuleras för att bättre kunna tillämpas vid denna metod. Forskarna menar bland annat att begreppet validitet endast är relevant för kvantitativa forskare då mätning är i fokus (Bryman 2011).

Som jag tidigare nämnt så förändras uppfattningen kring olika socionomyrken under utbildningens gång. Det innebär att reliabiliteten i min studie hotas då studenterna jag intervjuar ständigt utvecklas och inhämtar ny kunskap.

"... det är omöjligt att "frysa" en social miljö och de sociala betingelser som gäller vid en inledande studie för att göra den replikerbar i den bemärkelse som man allra oftast avser med den termen."

(Bryman, 2011:352)

Kravet för att se till reliabiliteten blir då att forskaren måste gå in i en liknande social miljö som den första forskaren gjorde sina studier i. Validiteten däremot kan anpassas så att definitionen blir "en god överrensstämmelse mellan forskarens observationer och de teoretiska idéer som denne utvecklar" (Bryman 2011:352). För en hög validitet i min studie fokuserar jag på att ha relevanta frågeställningar och att utveckla intervjufrågorna efter dessa. Det är av stor vikt att

intervjufrågorna får fram ett eftersträvat och relevant material till frågeställningarna.

4.5 Etiska Överväganden

Forskningsetiken är av stor vikt för studien. Jag vill att de som deltar ska känna sig trygga i sin roll och vara väl medvetna om studien så väl som deras rättigheter. Deltagarna är anledningen till att denna studie är möjlig att utföra och de bör därför behandlas med stor respekt.

Denna studie kommer att anpassas efter *Lag 2003:460 om etikprövning av forskning som avser människor* och *Personuppgiftslag 1998:204* (Sveriges Riksdag 120814). Lagarna säger bland annat att deltagarna i studien ska skyddas så att deras personliga integritet inte kränks. Detta genom att forskaren behandlar personuppgifter rätt. Det gäller all direkt eller indirekt information som kan leda till den person som ingår i studien. Om det finns en risk för överträdelse av människovärdigheten och respekt bör studien inte utföras. I den här studien kommer all information som kan leda till intervjupersonerna att utebli. Det innebär att namn figureras och byts ut till namn som är vanliga i olika länder. Jag finner inte heller ålder och etnicitet vara relevant för studiens resultat vilket också kommer att utebli.

Socionomstudenters syn på arbetet med försörjningsstöd är inte ett allt för känsligt ämne att samtala om. Dock är det viktigt att alla åsikter respekteras och att deltagarna får rätt information. De etiska principer som svensk forskning ska bedrivas under gäller därför även i denna studie. Informationskravet (Bryman 2011) kommer att uppfyllas genom att alla som ingår i studien får utskickat information om studiens syfte, att deltagande är frivilligt och att det innebär att de kan avbyta medverkan när som helst. Personerna ska även informeras om vilka delar som kommer att tas med i studien.

Efter informationen får de kontaktade personerna själva bestämma och de vill vara med i undersökningen eller inte, då alla är myndiga, vilket benämns som samtyckeskravet (ibid.). Den information som samlas in via intervjuer och i

fokusgruppen kommer endast att användas för denna studie vilket uppfyller konfidentialitetskravet (ibid.).

4.6 Metoddiskussion

En kvalitativ metod har många förtjänster och jag har därför valt att använda mig av semistrukturerade intervjuer. Dock har även metoden brister vilka är viktiga att känna till och reflektera över för att få ett så bra resultat som möjligt.

Som tidigare nämnt menar Bryman (2011) att kvalitativa studier endast ger en uppfattning om ämnet utifrån en viss situation och att forskaren då missar andra miljöer. Han menar att urvalet är så litet och att det blir svårare att generalisera då. Visst blir det svårare att generalisera då jag har ett litet urval, men jag har valt att bredda urvalet så mycket som möjligt för att få med många olika åsikter och på så sätt få en bättre helhetssyn. Ovan skriver jag att semistrukturerade intervjuer kommer ge mig möjlighet att dra paralleller mellan intervjuerna då de har en viss struktur. Dock kommer skillnader i svaren inte kunna betraktas fullt så reella som de kan göras vid en strukturerad intervju (May 2001). Detta då studenterna hade möjlighet att fördjupa sig i frågorna på sitt egna vis. De hade möjlighet att reflektera och alla har då olika tankebanor. Dock visade sig de studenter jag intervjuat ha väldigt lika åsikter och de har använt sig av näst intill identiska ord vid beskrivning. Det har gjort det mycket enklare för mig att dra paralleller. Jag har dock varit mycket försiktig så att saker som intervjupersonerna har sagt inte tas ur sitt sammanhang. Alla paralleller och jämförelser som jag har gjort har varit när intervjupersonerna reflekterat kring samma teman och saker.

Bryman (2011) skriver att en del forskare menar att det är intervjupersonen själv och hans insats som ligger i centrum vid en kvalitativ undersökning. Detta då det är intervjuaren som tolkar, registrerar och observerar. Detta innebär att mina fördomar kan styra då jag själv är student och har haft negativa åsikter kring arbetet med ekonomiskt bistånd och då jag ser väldigt positivt på arbetet idag. För att undvika detta har jag velat skapa en väldigt neutral intervjumiljö. För att resultatet ska påverkas så lite som möjligt av mina egna intressen så har jag intervjuat studenter som jag inte känner sedan tidigare. Jag har varit noga med att

medvetet inte dela med mig av egna åsikter eller tankar vid diskussion med intervjupersonerna.

Men det är inte bara det jag säger som kan påverka intervjureultatet. Medverkande kan påverkas av intervjuarens egenskaper så som kön, ålder och personlighet (Bryman 2011). Då intervjuerna har kretsat kring ett socionomyrke kan det vara jobbigt för studenterna att svara när de vet att även jag studerar till socionom. Det märktes tydligt på några medverkande att de inte ville svara fel. De tänkte noga efter och ursäktade sig när de sagt något som de upplevde vara ”dumt”. Det kanske medförde att vissa studenter inte vågade uttrycka sin fullständiga åsikt då de inte ville bli dömda av mig. Vid en kvantitativ studie hade inte detta problem uppstått då studenterna hade varit helt anonyma för mig också. Då kanske de hade vågat skriva alla åsikter och tankar. För att få ut så mycket information som möjligt var jag väldigt noggrann med att berätta att studenterna skulle vara helt anonyma i arbetet och att ingen annan än jag hade tillgång till de fullständiga intervjuerna. De blev informerade om att det inte fanns något rätt eller fel i svaren och att det var deras upplevelser och egna åsikter som var viktiga. Studenterna var då mer bekväma i rollen som intervjuperson och jag upplevde att de var ärliga och att de uppgav sina åsikter. Medverkande har citerats, dock är alla namn fingerade vilket de också blivit informerade om.

Nu i efterhand är jag mycket nöjd med mitt metodval. Det har tillåtit mig att samla in empiri som har besvarat mina frågeställningar. Jag har fått ta del av studenters åsikter, tankar och kunnat föra givande dialoger med dem vilket varit behövligt för arbetet. Det hade enligt mig inte varit möjligt med ett annat metodval.

Det som går att diskutera är urvalet som jag har använt till denna studie. Jag har varit fullt medveten om att urvalet är litet och att det då inte går att generalisera. Socionomstudenter är en stor grupp och viktigt är att nämna att jag intervjuat tio socionomstudenter som går på samma socialhögskola i terminerna ett till och med fyra. Det framgick under intervjuerna att sju av studenterna saknade tidigare erfarenhet av yrket, en student hade tidigare arbetat med ekonomiskt bistånd och två studenter hade närstående med erfarenhet av arbetet. Om urvalet hade sett annorlunda ut så kanske även resultatet hade sett annorlunda ut. Om studien även

hade inkluderat studenter i terminerna efter termin fyra så kanske erfarenheterna bland dem hade ökat då de haft sin praktikperiod och då de fått mer livserfarenhet. Samtidigt hade kanske resultatet förändrats då studenterna fått en bredare bild av arbetet med ekonomiskt bistånd, så som jag förändrade min bild av arbetet efter praktikperioden. Vidare diskussion kring resultatet av denna studie fortsätter under ”slutreflektioner, kapitel sju.

5. Empiri

Efter insamlingen av empiri genom de semistrukturerade intervjuerna har jag delat in resultatet i rubriker för att skapa mer förståelse och göra texten mer lättläst. Rubrikerna som kommer att presenteras i detta kapitel är: *Synen på försörjningsstödshandläggning, Den stereotypa handläggaren, Yrkets låga status samt Utbildningens roll*. Då det finns studenter med erfarenhet av yrket och de som inte har någon erfarenhet alls så har resultaten delats upp under rubrikerna. Först beskrivs resultaten från intervjuerna med de sju studenter som inte hade någon erfarenhet av yrket alls. Därefter presenteras resultatet från intervjuer med de resterande tre studenterna.

Kapitlet kommer att presentera empirin med viss koppling till litteratur och artiklar. Jag kommer sedan att reflektera kring och analysera resultatet utifrån min valda teori i nästkommande kapitel (kap. sex).

5.1 Synen på försörjningsstödshandläggning

Det visade sig att alla sju studenter som saknade erfarenhet av yrket såg på försörjningsstödshandläggning som något tråkigt och monotont. En av dem uttryckte denna uppfattning på följande sätt:

”Det är ganska tråkigt, lätt att bli monotont när man bara beslutar om och beviljar pengar. Det kan inte vara så svårt eller utmanande.”

- Kim

Citatet ovan representerar en uppfattning av försörjningsstödshandläggning som alla studenter utan erfarenhet delade. Även om studenterna inte hade någon erfarenhet eller information om yrket och dess innehåll uttryckte de starka negativa åsikter. Gemensamt var att de började med en stark åsikt som de sedan nästan ursäktade. Därefter nämndes en mer positiv möjlig föreställning för att åter avslutas med det negativa.

”En apa skulle kunna fixa jobbet för att det är så standardiserat. Eller nu ska jag inte vara sån, man träffar säkert många olika klienter och det kan vara utmanande och intressant. Fast man gör ju samma arbetsuppgifter år ut och år in, så det är nog väldigt tråkigt i alla fall.”

- Mika

Människor har flera uppfattningar som bland annat bildats genom information från omgivningen. Genom eget tänkande vid tillfrågan sätts föreställningen på prov och personer börjar då ofta differentiera mellan olika uppfattningar då de saknar faktisk information eller erfarenhet. Dock faller personen ofta tillbaka till den första föreställningen då den är så djupt inrotad (Hult 1990; Broady 1980). De negativa åsikterna som de sju intervjupersonerna uttryckte var näst intill identiska. De mest använda orden och fraserna vid beskrivning av yrket var då: tråkigt, mycket administrativt arbete, bara betala ut pengar, enformigt och mycket pappersarbete. Detta såg studenterna som något negativt.

Av de tio intervjuade studenterna visade sig en student själv ha erfarenhet av yrket och två studenter hade närstående med erfarenhet av yrket. Dessa delade inte samma uppfattning som de sju studenterna utan erfarenhet. Efter att de fått erfarenheten eller information från närstående menar de att bilden förändrats positivt. Dessa studenter uppger att de tidigare haft en mer snedvriden bild av yrket och dess egenskaper. Nedan beskriver Brooke, som har sommararbetat med ekonomiskt bistånd, sin upplevelse:

”Det var roligt, inte alls som jag tänkt innan. /.../ Ja jag trodde ju att det skulle vara tråkigt och bara pappersarbete, du vet som alla säger. Att det skulle vara samma sak hela tiden. Men det var inte så, så jag blev positivt överraskad.”

- Brooke

Vidare följer ett citat taget från intervju med en av de två studenterna som har närstående med erfarenhet av yrket:

”Alltså min kusin arbetar med ekonomiskt bistånd så hon har berättat om vad de gör. Det var inte riktigt vad jag trodde. /.../ Jag tänkte att det skulle vara mer pappersarbete och utbetalning av pengar bara. Men det är mycket kontakt med människor också, vilket jag inte viste. Så absolut har jag fått en mer positiv syn nu.”

- Sascha

Hult (1990) skriver i avhandlingen *Yrket som föreställning – en analys av föreställningar hos studerande inom fyra högskoleutbildningar* att studenterna har föreställningar och förväntningar på yrket som de tar för givet. Föreställningen ses som något självklart att uppfatta yrket utifrån. Den bild studenterna har anser de vara reell och sanningsenlig. Uppfattningen blir verklighet för studenten (Hult 1990). Det märktes tydligt i intervjuerna jag utfört att de tre studenter som har erfarenhet eller fått information var förvånade av den positiva bild av yrket som de presenterats till. De förväntade inte det och det stred mot deras negativa uppfattning.

Vid intervju med placeringsbasen, anställda som har hand om placering av studenter på praktikplatser, framkom att de också upplever en generellt negativ bild av yrket bland studenterna. Inför varje praktikperiod får studenterna möjlighet att skriva vilka praktikplatser de vill vara på respektive inte vara på. Av de studenter som gick ut på praktik höstterminen 2011 var det näst intill ingen som ville vara på en plats med ekonomiskt bistånd. Det var däremot en markant del som skrivit att de inte ville arbeta med ekonomiskt bistånd. Många av de studenter som sedan tilldelats dessa platser har önskat att få byta innan praktikstarten. Dock får de mycket goda erfarenheter och kommer tillbaka nöjda efter praktikperioden.

”Många vill byta. De tror att de inte fanns några andra platser så de blev tvungna att ta den här [syftar på praktikplats med ekonomiskt bistånd]. Jag vet faktiskt inte någon som bytt ifrån en sådan plats. De flesta kommer tillbaka och det har

inte alls varit vad de förväntade sig. Alla kommer tillbaka nöjda.”

– Placeringsbasen

Placeringsbasen uppger även att intresset för ekonomiskt bistånd ökar när studenter kommer tillbaka från praktikplatser och berättar om sina goda erfarenheter.

”Det beror på hur man pratar studenter emellan. Vår känsla är att när studenter har haft positiva upplevelser om platser med försörjningsstöd så går önskemålen upp och studenter är inte lika negativa.”

- Placeringsbasen

5.2 Den stereotypa handläggaren

Genom de semistrukturerade intervjuerna och frågorna om socionomstudenternas syn på socialsekreteraren framkom att de sju studenterna utan erfarenhet hade näst intill samma bild. Det som framträdde var en stereotyp bild. De dominerande orden vid beskrivning av handläggaren var: tråkig, fyrkantig, äldre, kärring, bitter och kvinna. En stor majoritet av dem studenterna uppgav benämningen ”soc.kärring” och menade att det är benämningen för den stereotypa handläggaren. Nedan beskriver Kim, en student utan erfarenhet av yrket, uppfattningen av en handläggare för ekonomiskt bistånd:

”Ja det är ju en sån soc.kärring som man säger. Kanske lite äldre och trött på sitt arbete.”

- Kim

Viktigt att nämna är att ovanstående är beskrivningar av vad de anser vara ”den stereotypiska handläggaren”. Fem av de sju studenter utan erfarenhet av yrket uppgav att det är den bild de själva har om handläggare överlag. Resterande två studenter tvivlade på att den stereotypiska bilden beskriver alla försörjningsstödshandläggare men de uppgav att de inte hade vidare information om hur det skulle se ut i verkligheten. Därför valde de att falla tillbaka till beskrivningen ovan.

”En som handlägger socialbidrag är väl en äldre socialsekreterare som är lite bitter och tjurig. Hon är sådär tråkig och gör massa pappersarbete som hon tröttnat på. Ja, en sån där soc.kärring. Fast det kanske inte är så på riktigt, men det är den bilden jag har.”

- Robin

En annan utmärkande synpunkt bland studenterna utan erfarenhet var att handläggare skulle vara slarviga och lättlurade. Anledningen var att studenterna fått höra om många fall av bidragsbrott. De berättade om fall de hört via media eller genom närstående. Detta associerades med att handläggaren inte hade gjort ett tillräckligt bra och noggrant arbete vilket gjorde att många av studenterna tvivlade på kompetensen och dess relevans till arbetet. Andra menade att socionomer anses vara ödmjuka människor som litar på andra. Fyra av de sju studenterna ansåg inte att ekonomiskt bistånd var ett arbete för socionomer, tre av dem uppgav att ekonomer hade passat bättre.

”Man får ju hela tiden höra om hur människor blir felbehandlade av socialsekreterare som inte kan utföra sitt jobb. Inte bara på nyheter utan jag har hört från vänner att de känner några som lurar soc. på massa pengar och att de är lättlurade. Sen läser man om att de gått hem till folk och typ vägt deras makaroner. Det gör ju att man tror de är väldigt bittra och kontrollerande.”

- Alex

Ovan berättar Alex varför han anser att socialsekreterare är lättlurade och slarviga. Han uppger vidare att han fått denna bild av vänner och media vilket har förstärkt den negativa synen på arbetet och dess utövare. Vidare berättar Laurence i citatet nedan om vilka han anser vara mer lämpliga till att betala ut det ekonomiska biståndet.

”Det borde vara andra som arbetar med att betala ut pengar eller ja ekonomiskt bistånd. Jag tycker inte att det riktigt är ett socionomyrke, kanske något mer för ekonomer. Ekonomer kan ju det här med pengar.”

- Laurence

Ser vi till Liljegrens (2008) studie så är det en liknande beskrivning av försörjningsstödshandläggare som görs där. Andra socionomer beskriver dem som fyrkantiga och tråkiga. Här framgår att den negativa bild som socionomstudenter och yrkesverksamma socionomer beskriver är en allmän bild som finns utspridd i samhället. Det intressanta blir då frågan: vad beror den negativa bilden på? Detta diskuteras vidare i analysen (se kap. sex).

De tre studenter med egna erfarenheter eller närstående med erfarenhet uppgav att de såg på socialsekreterare på det sättet innan de fick sina erfarenheter. Dock har bilden förändrats nu och den är mer neutral. Nedan är ett citat på hur Sascha såg handläggarna innan erfarenheten av yrket och hur uppfattningen såg ut efter sommararbetet:

”Den typiska socialsekreteraren är en äldre kvinna som är bitter och trött på sitt arbete. Typisk soc.kärring. När jag säger soc.kärring så tänker jag blond lockigt hår, jättegammal, jättedepig och bitter på livet. Jag tänkte att det var så. Men nu har jag sett att det inte är så. Det är olika vanliga människor, ja som mig.”

- Sascha

De två andra studenterna som hade närstående med erfarenhet av yrket uppgav också, så som Sascha, att de tidigare haft en negativ bild av handläggaren som neutraliserats och förändrats efter den information de fått av närstående.

”Jag tänkte att de som arbetade med socialbidrag var tråkiga, gamla kärringar. Ursäkta språket, men de var så jag tänkte. Sen när min vän fick jobb där och berättade hur det var så fick jag lite andra tankar. /.../ Ja min vän är ju inte gammal kärring så alla handläggare är nog inte det i alla fall.”

-Michel

5.3 Yrkets låga status

I frågan om status var det nio av tio socionomstudenter som ansåg att yrket som handläggare av ekonomiskt bistånd var bland det lägst statusfyllda i jämförelse med andra socionomyrken. Dessa studenter såg inte på försörjningsstöds-handläggning som ett populärt eller prestigefyllt arbete. De menade att de inte

hade varit nöjda med eller stolta över att ha det arbetet. Alla studenter uppger att de kan tänka sig arbeta en kort period med handläggning men att det inte är ett jobb de strävar efter att ha i framtiden. Dock anser samtliga studenter att arbetet är väldigt viktigt och att det är en stor del av det sociala arbetet. Samtliga påpekar att ekonomiskt bistånd är någonting som de kommer att stöta på även om de har andra socionomyrken. Men även om yrket rankas som ett av de viktigaste så håller de nio studenterna fast vid uppfattningen av att det är ett lågstatusyrke.

”Det är ju väldigt viktigt och jag kommer säkert att stöta på det i mitt framtida yrke, typ arbeta med någon som har ekonomiskt bistånd. Ja, kanske borde det ha högre status men det tycker jag inte att det har /.../ Jag skulle säga att det har lägst status jämfört med annat socialt arbete.”

- Laurence

Det råder oklarhet om varför de tillskriver yrket den låga statusen och sex av de nio studenterna förklarar detta med att ”det bara är så”. Om vi ser till Rothman (2002) och Turners (1988) resonemang kring tillskriven status kan vi förklara studenternas uppfattning som en kulturellt präglad föreställning. Det är någonting som har följt med studenterna och bildats genom omgivningens uppfattningar. Även om vikten av yrket anses vara väldigt hög kan det hävdas att samhällets syn väger tyngre på statusen och studenterna kanske också väljer att ta till sig denna föreställning och instämna. Föreställningarna och uppfattningarna blir en utgångspunkt för bedömningen studenterna gör i frågan (Rothman 2002; Turner 1988; Ulfdotter Eriksson & Flisbäck 2011).

Dock är det inte bara den status som samhället tillskrivit yrket som kommer till uttryck i intervjuerna med studenterna. Sju studenter av de nio ovannämnda har även åsikter kring den förvärvade statusen. Den förvärvade statusen är det mätbara och faktiska som står till grund för uppfattningen (Rothman 2002; Turner 1988). Det studenterna pekar på är de faktiska egenskaperna som yrket har.

”Det är mycket administrativt arbete och de [syftar på handläggarna] går väl efter mallar, så de har inte mycket handlingsfrihet. Så att bara sitta och bevilja eller neka socialbidrag ger ju dålig status.”

- Lee

De studenter som har tidigare erfarenheter av yrket är mer säkra på sina utlåtanden om yrkets egenskaper samtidigt som de studenter utan erfarenhet tar upp de arbetsuppgifter som de tror ingår i yrket. Dock ingick de tre studenterna med erfarenhet i den grupp av nio studenter som beskrivs ovan. Den student som inte delade samma uppfattning tillhörde den grupp av studenter som inte hade någon tidigare erfarenhet.

”Det är mycket resurser och pengar som läggs ner på ekonomiskt bistånd. Det är en stor del av samhället, så jag tycker att det har hög status jämfört med andra socionomyrken även om det inte är ett populärt arbete.”

- Mika

Mika ansåg att yrket hade hög status i samhället även om det inte var populärt. Han menade att det lades ner många resurser på ekonomiskt bistånd och att det därför har hög status.

5.3.1 Statussänkande egenskaper

Samtliga socionomstudenter med och utan erfarenhet uppger att yrkets huvudsakliga funktion är att ”dela ut” pengar i form av stöd till försörjning, detta är den övergripande uttryckta uppfattningen kring yrket. Av de nio studenter som uppgav att yrket hade en låg status var det sju som menade att arbetet med pengar är den huvudsakliga orsaken.

”Att besluta om att någon ska få pengar eller inte är inte så glamoröst, det är inte någonting som man gärna samtalar om.”

- Alex

Att arbeta med människors försörjning är inte prestigefyllt för studenterna och benämndes som negativt arbete. Smutsjobb, som Liljegren (2008) kallar det. Att samtala om, hantera och diskutera pengar och människors ekonomiska situation är något tabubelagt i samhället som har en negativ prägel. Pengar klassas som en av anledningarna till psykiskt lidande och tillhör de ämnen som människor håller för

sig själva (Hallerstedt 2006). Dock var det inte bara den ekonomiska delen i arbetet som sågs vara statussänkande, även om detta vägde tungt. Att arbeta med försörjningsstödsfrågor ansågs inte vara ett arbete med karriärmöjligheter. Fem av nio studenter såg inte att de kunde bli framgångsrika i yrket och fyra av nio ansåg inte att försörjningsstödshandläggare hade något större inflytande på människor. Marsh (1971) skriver i sin studie att prestige i ett arbete uppnås genom dess inflytande och roll i samhället. Studenternas uppfattning att försörjningsstöds-handläggare inte kunde göra en bra karriär grundade sig i bristen på inflytande. Dock ansåg alla att det var ett väldigt viktigt yrke i samhället. Yrket har en stor roll i samhället, dock inte ett stort inflytande enligt de allmänna föreställningarna. Varför inflytande väger tyngre än prestation går att diskutera. Kanske är det inte inflytandet i sig, utan de starkt inrotade föreställningarna som får människor att tillskiva handläggare för ekonomiskt bistånd en låg arbetsstatus?

Samtliga nio studenter ansåg att behandlings- och terapiyrken hade högre status än ekonomiskt bistånd. De utpekades som yrken med högre svårighetsgrad och större utmaning. Fem intervjupersoner ansåg att de genom dessa yrken kunde påverka världen och verkligen ”hjälpa människor”. De ansåg till exempel att det var förenat med högre prestige att arbeta med barn än med vuxna och åtta av de nio studenterna utnämnde kuratorsyrket som väldigt statusfyllt.

”Högre status tycker jag är att arbeta med barn. Då känns det som att man gör något viktigt och gör skillnad för någons framtid. Till exempel kuratorer tycker jag också har hög status.”

- Shenias

Gemensamt för de nio deltagarna som ansåg att yrket hade låg status var att de pekade ut målgruppen som en bidragande faktor till den negativa synen på arbetet. Det finns en negativ bild av försörjningsstödstagaren som gör att även arbetet ses som lågstatusarbete.

”Pratar vi ekonomiskt bistånd så kommer vi in på missbruk och hemlöshet och då är det vuxna människor och då är det fortfarande den här stereotypiska bilden av A-lagaren som är äcklig och ofräsch. Det är inte så himla hippt och då är barn

och familj bättre. Jag tror att det finns mycket mer fördomar än vad de [syftar på studenterna] vill erkänna.”

- Placeringsbasen

Även de på universitetets placeringsbas har upplevt att arbetets målgupp är en betydelsefull faktor till det låga intresset av försörjningsstödshandläggning. Vidare upplever de att studenter på socionomprogrammet inte har tillräcklig kunskap kring arbetet och målgruppen, vilket gör att de bildar sig stereotypa uppfattningar om yrket samt målgruppen.

Vidare framkom i intervjuerna att de nio studenterna såg låg lön, standardiserat arbete, liten handlingsfrihet och mycket administrativt arbete statussänkande.

”Det som är statussänkande? Jo, det måste vara att man inte tjänar så bra pengar och att det är så monotont arbete./.../ Sen så får man inte bestämma själv hur arbetet ska gå till. De [syftar på socialsekreterarna] följer väl mallar när de beslutar om utbetalning.”

- Shenan

Ser vi till Svenssons & Ulfsdotter Erikssons (2009) studie kan vi dra slutsatsen att det inte bara är inom ekonomiskt bistånd som ovannämnda egenskaper, så som exempelvis lön, ses som statussänkande, utan i alla yrken överlag (se tidigare forskning, kap. två).

5.4 Utbildningens roll

Sju studenter utan erfarenhet uppgav att utbildningen påverkar deras uppfattning kring socionomyrken. Kunskapsbasen hos blivande yrkesutövare ökar markant i dagens samhälle (Delanty 2001). Det innebär att utbildningar och informatörer kan styra hur resurser och information presenteras. På så sätt spelar till exempel lärare, föreläsare och företrädare en stor roll i hur statusuppfattningen kring arbeten ser ut (ibid). Samtliga studenter som intervjuats upplevde inte att de fått tillräcklig information kring försörjningsstödshandläggning på utbildningen. Studenterna i termin ett och två uppgav att de inte hade fått någon information alls kring yrket i sig. De andra studenterna ansåg att de fått svag information kring

ramlagar och fattigdom, dock inte om själva arbetet. I likhet till Delantys (2001) beskrivning menar studenterna i denna studie att de påverkas av utbildningen, dock att de inte fått information kring försörjningsstödshandläggning eller att de fått information på så sätt att det bildat en negativ uppfattning kring yrket.

”Vi har inte fått någon information direkt. Ingen har tipsat om det [syftar på handläggning av ekonomiskt bistånd]. Utan det benämns mer i negativa termer. Många poängterar att man inte bara kan jobba med socialbidrag, som att det vore något dåligt och att det finns så mycket mer bättre.”

- Michel

Ovan är det en student från termin två som beskriver hur yrket framställs på utbildningen. Fem av studenterna utan erfarenhet delade denna uppfattning. Utmärkande var att de ansåg att andra socionomyrken, oftast behandlande yrken, tog mer plats och förklarades på ett bättre sätt. De fick besök av brukare, av terapeuter som föreläste och studenterna har gått på studiebesök. Dock inget liknande kring ämnet ekonomiskt bistånd. Så här beskriver en student som går fjärde terminen, och inte har erfarenhet, den information som tilldelats:

”Man pratar lite om fattigdom och de som är i behov av socialbidrag och då låter socialen väldigt snåla. Då får man ju bilden av att det är bittra kärringar som sitter där och snålar med resurserna. Sen läser vi ju socialtjänstlagen på juridikterminen och då låter allt så fyrkantigt och tråkigt. Man pratar inte om kontakten mellan klient och socialsekreterare.”

- Robin

Bilden som studenterna menar förmedlas på universitetet är att arbetet är väldigt standardiserat och att handläggarna inte har något handlingsutrymme. Alla studenter utan erfarenhet var medvetna om att det till viss del ingick andra uppgifter i arbetet än utbetalning av pengar där man följer strikta lagar. Dock ansåg de det vara brist på information om de andra uppgifterna vilket gjorde att den ovanbeskrivna uppfattningen var den dominerande.

Om vi ser till de tre studenter som har erfarenhet av yrket så var det de två studenterna som hade närstående med erfarenhet av yrket som delade samma

uppfattning som de studenterna utan erfarenhet. Dessa studenter gick båda i termin ett eller två och upplevde att de inte fått någon information alls om yrket. De båda uppgav att de uppfattat att yrket benämns negativt jämfört med andra yrken. En av dem beskrev det såhär:

”Vi har fått höra om allt möjligt en socionom kan arbeta med, allt ifrån kurator till barnvårdsutredare. Allt det lät kul. Men socialbidrag har knappt nämnts, kanske bara att man kan arbeta med socialbidrag och bevilja pengar till arbetslösa. Sådär väldigt kort, som att det inte är viktigt. De kanske inte menar så, men jag tänkte så.”

- Brooke

Genom olika tekniker och val av innehåll kan de som utbildar studenter förändra uppfattningen kring ett visst yrke, dess status och utövning (Delanty 2001; Mansell 2002). Vid förfrågan uppgav samtliga studenter att synen på arbetet med ekonomiskt bistånd säkerligen skulle bli mer positiv om de kom försörjningsstödshandläggare och föreläste om sitt arbete. De föreslog studiebesök på socialkontoren samt mer allmän information kring yrket på utbildningen.

Den student, Sascha, som själv arbetat med ekonomiskt bistånd uppgav att hon inte ”tänkt på” om hennes uppfattning av yrket påverkats av utbildningen. Det var för henne inget utmärkande då hon efter tredje terminen fått arbeta med ekonomiskt bistånd och bilda sin egen uppfattning. Dock ansåg hon också att det var brist på information om yrket på utbildningen.

6. Analys

I detta kapitel kommer den empiri som presenterats i kapitel fem att analyseras utifrån teorin som presenterats i kapitlet teoretisk utgångspunkt. Jag har valt att dela upp kapitlet i två rubriker, *föreställningarna - en konstruktion* samt *bra anledning till fel uppfattning*. Analysen kommer genomföras på resultaten från

båda intervjugrupperna, de med erfarenhet och de utan erfarenhet av yrket, löpande i detta kapitel.

6.1 Föreställningar - en konstruktion?

I empirin framkommer det att de sju studenter som inte hade erfarenhet av yrket hade väldigt starka åsikter och föreställningar kring försörjningsstödshandläggning. De uppger att föreställningarna om yrket kommer från omgivningen, mediavärlden och till viss del också från universitetet. När människan föds har hon ingen information eller kunskap om omvärlden och hur samhället fungerar. Uppfattningar av och förståelse för samhällets funktion fås via internalisering som sker genom människor i omgivningen samt genom andra informationskällor (Wenneberg 2001; Burr 2003). Det kan innebära att dessa studenter internaliserat sina uppfattningar då de inte har bildat dem genom egna erfarenheter, om det ses ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.

Precis som i Hackings (2000) exempel på en social konstruktion av kvinnliga flyktingar (se teoretisk utgångspunkt, kap. tre) så menar jag att den bild av försörjningshandläggare som finns bland vissa blivande socionomer i denna studie kan vara socialt konstruerad. Det är då inte socialsekreteraren i sig som är en social konstruktion, det är bilden av ”soc.kärringen”.

De ord som dominerade vid beskrivningen av den stereotypiska handläggaren bland de studenterna utan erfarenheter av yrket var: tråkig, fyrkantig, äldre, kärring, bitter och kvinna. Dessa attribut bildade tillsammans den bild som kan vara konstruerad och som dessa studenter hade, bilden av en handläggare. Denna handläggare benämndes av flertalet som ”soc.kärring”. Även om studenterna inte hade någon erfarenhet av arbetet som handläggare för ekonomiskt bistånd eller haft någon kontakt med handläggare så uppgav de denna beskrivning. Citatet, taget från intervju med Sascha (se sid. 27), är ett exempel på hur även de studenter med erfarenhet av yrket tidigare hade bildat sig samma bild av ”soc.kärringen” som de förändrat efter sina erfarenheter. Hur kommer det sig att studenterna utan erfarenhet av yrket uppger näst intill identiska beskrivningar av yrket och handläggaren och var kommer denna bild ifrån?

Idén om den typiska socialsekreteraren som studenterna utan erfarenhet uppger i intervjuerna sägs vara en bild formad av omgivningens föreställningar och medias påståenden. De intervjuade studenterna har socialiserat med familj, vänner och bekanta och kan genom socialisationen ha tagit del av andra människors idéer och föreställningar. Samtidigt finns det gott om nyheter och artiklar som de tagit del av som förmedlar negativa bilder av socialsekreteraren. Om vi ser till yrket i sig så kan uppfattningar och föreställningar om yrkets egenskaper, ur en socialkonstruktivistisk synvinkel, vara konstruerade bland studenterna utan erfarenhet. De studenter med erfarenhet har då istället bildat sig egna åsikter som bygger på den verklighet som de har upplevt.

Berger och Luckmann (1998) skriver att en verklig bild av en annan människa eller ett ting endast kan bildas vid ett fysiskt möte. Dock kan föreställningar bildas via rykten eller annan information. På så sätt har det bildats typifieringar i samhället som människor och andra företeelser uppfattas utifrån, till exempel en advokat, en europé och i det här fallet en försörjningsstödshandläggare. De studenter som har erfarenhet av yrket eller har närstående som utövar yrket har en mer nyanserad uppfattning. De bär inte på samma idéer och har en annan bild av handläggningen. Det är i det fysiska mötet som typifieringarna blir mer anonyma och neutraliseras. Ju närmre företeelsen man är desto svagare blir kategoriseringarna (Berger & Luckman 1998). Även placeringsbasen uppger att de märker viss skillnad i önskemål av platser med ekonomiskt bistånd när studenter från föregående terminer kommer med positiva erfarenheter. Då ökar intresset för platserna. Det kan innebära att studenterna utan erfarenhet bildat sina uppfattningar genom rykten då de inte har befunnit sig i ett fysiskt möte med handläggarna, sett ur socialkonstruktivistiskt perspektiv. De studenter som bildat en mer nyanserad bild är de studenter som haft någon form av kontakt med försörjningsstödshandläggare.

Fyra av studenterna, en med tidigare erfarenhet och tre utan tidigare erfarenhet, nämnde även den intervju som jag medverkat i gjord av Sara Hängsel (2011) och publicerad på universitetshemsidan den nionde december i år. De uppger att intresset för yrket ökat efter att de tagit del av intervjun. Det som syns i empirin är att det finns en möjlighet att studenterna konstruerat en onyanserad bild av yrket

genom brist på erfarenhet och verkligt möte med yrket och dess handläggare. Så när informationen presenteras för dem förändras de tidigare föreställningarna och nya byggs upp.

Dock är det svårt att bli helt neutral och bortse från de skapade konstruktionerna då dessa scheman av roller ligger djupt i sinnet (Berger & Luckmann, 1989; Burr 2003). Även om de blivande socionomerna har fått en annan mer neutraliserad bild av yrket och handläggaren så har de kvar uppfattningen om det tråkiga arbetet och soc.kärringen. De medverkande som nu har erfarenhet av yrket beskriver en mer neutraliserad syn och de uppger att det inte är så negativt i verkligheten. Men de pratar fortfarande om ”soc.kärringen” och kan inte riktigt helt se förbi de tidigare föreställningarna. Det som krävs för att en idé helt ska förändras är en radikal förändring och något som styrker förändringen (ibid.) Det innebär att mycket måste förändras, om det ses ur Berger och Luckmanns (1998) teori, för att studenterna ska bortse helt från den socialt konstruerade bilden av handläggaren och få en helt neutraliserad bild.

Men hur kommer det sig att blivande socionomer kan ha konstruerat en negativ bild av ett socionomyrke? Åtta av de intervjuade studenterna utan erfarenhet säger att de alltid haft en negativ bild av arbetet med ekonomiskt bistånd. De menar att den hängt med så länge de har varit medvetna om yrket. Internaliseringen av information som människan får sker under barnets hela uppväxt (Berger & Luckmann 1998; Burr 2003; Wenneberg 2001). Det kan ses som att studenterna, så som andra människor, tagit till sig massor av information från omgivningen under uppväxten och tillskrivit yrket den låga statusen. Sex av de intervjuade studenterna utan erfarenhet av yrket uppgav att även deras närstående delar samma uppfattning kring ekonomiskt bistånd generellt. Normen säger att människor bör undvika att ta något ekonomiskt bistånd vilket kan ha bidragit till att de fått en allmän negativ bild av yrket. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan dessa studenter tagit till sig de redan konstruerade kategoriseringarna och genom dem konstruerat sin egen bild. Individer tar över den subjektiva värld som omgivningen skapat, vilket sker främst vid primärsocialisationen. Detta är för att individen ska passa in och kunna socialisera ömsesidigt med andra parter (Berger & Luckmann 1998; Wenneberg 2003).

Studenterna utan erfarenhet kan då ha anpassat sig efter den miljö de befinner sig i och tagit efter de åsikter som finns omkring dem.

Men individen slutar inte att forma sin verklighet efter den primära socialisationen. I skolan och i yrkeslivet sker en sekundär socialisation som antingen kan bygga på den primära eller omformulera individens subjektiva verklighet. Det sker bland annat genom utbildare som har makten att modifiera den information de ger ut (Berger & Luckmann 1998; Wenneberg 2003). Ser vi till socionomutbildningen så är det ett utmärkt tillfälle för studenterna att få information och erfarenhet kring försörjningsstödsfrågor. Dock upplever nio av studenterna inte att de fått någon undervisning som förändrat synen på yrket positivt. Tvärt om så uppger de att utbildningen bidragit till den negativa bilden genom dess upplägg och brist på information. Detta kan ha medfört att det som kan vara en konstruktion av yrkesföreställningen bibehålls även in i den sekundära internaliseringen. De studenter som arbetat med ekonomiskt bistånd eller fått mer specifik information kring yrket har i den sekundära internaliseringen omformulerat sin uppfattning till en mer nyanserad och positiv bild. Dessa tre som har erfarenhet uppger att de tidigare varit negativa till yrket men förändrat sin syn efter erfarenheterna.

Ser vi till den tidigare forskningen om yrkesstatus så kan de studenter som tillskriver yrket låg status bildat sin uppfattning genom den tillskrivna statusen som yrket har. Dessa nio kan ha fått åsikten om att yrket har en låg status från samhället. Det kan då vara ett resultat av samhällets kulturella föreställningar och uppfattningar som går i arv (Rothman 2002) och på så sätt blir del av den sociala konstruktionen. Visserligen uppger dessa studenter bland annat låg lön och administrativt arbete som statussänkande egenskaper vilket är resultat av en förvärvad status. Det är även egenskaper som är statussänkande för alla yrken generellt (Ulfdotter Eriksson & Flisbäck 2011). Dock har studenterna utan erfarenhet inte sett detta själva. Det kan då vara en föreställning som de har om just arbetet med ekonomiskt bistånd.

6.2 Bra anledning till en uppfattning

Ser vi till den socialkonstruktivistiska teorin så kan den negativa uppfattningen om arbetet med ekonomiskt bistånd vara ett resultat av konstruerade rykten och föreställningar. Men om det nu är så, hur är det möjligt att vissa blivande socionomer bär på tvivelaktig fakta kring ett socionomyrke och vad gör att studenterna tror på det som kan vara rykten? I dagens samhälle är det möjligt att byta ut det subjektiva, som kan vara felaktigt, mot något objektivt och på så sätt få fler perspektiv (Boudon 1994). Studenterna utan erfarenheter av yrket uppger att de fått informationen från media och omgivningen. Det kan då enligt Simmels modell betraktas som en förklaring som de inte behöver ifrågasätta då den kontinuerligt styrks. Studenterna får då enligt modellen anledning till att tro på idéer som kan vara konstruerade (Simmel 1964; Boudon 1994). Till exempel har Alex (se citat, sid. 28) fått många orsaker presenterade för sig och det blir som bevis på att något som kan vara en föreställning är verklighet. Viktigt att nämna är att det Alex beskriver kan vara verklighet och inte en föreställning. Dock om vi ser det ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och sedan applicerar Simmels modell på det så kan uppfattningen betraktas som föreställning då Alex inte har fått denna bild genom egen erfarenhet (Boudon 1994).

De orsaker som bidrar till att människor tror på tvivelaktiga utlåtanden kan bland annat vara en artikel i dagstidningen som säger att en socialsekreterare behandlat ett ärende felaktigt eller vägrat betala ut bistånd till behöriga. Det kan även vara en vän som berättar hur de mötts av en sur socialsekreterare. Genom de olika anledningarna styrks föreställningen och börjar cirkulera ut bland allmänheten (Simmel 1964; Boudon 1994). Studenter som har egna erfarenheter av yrket har förändrat sin bild av yrket. Det kan med hjälp av Simmels modell ses som att de fått anledningar och orsaker till att omformulera den negativa bilden. Dock är det ett mycket större antal studenter som inte har den erfarenheten. Genom brist på information på utbildningen får de inte anledning till att omvärdera det som kan vara en konstruerad uppfattning, om vi använder Simmels modell (ibid.)

Berger och Luckmann (1998) menar att den sociala konstruktionen vidmakthålls genom att det ständigt samtalas om den på ett ensidigt sätt. Även om ekonomiskt

bistånd inte är något som de blivande socionomerna utan erfarenhet av yrket pratar om dagligen så får de en massa information genom media. På så sätt kan den bild som kanske är konstruerad vidmakthållas då de inte får någon anledning till att förändra sin syn. Dessa studenter kan på så sätt behålla den konstruerade bilden av yrket och yrkesutövarna och sprida den vidare.

Det visade sig alltså att de studenter med yrkespraktik eller närstående med yrkespraktik påverkats av erfarenheterna. Om vi ser på citaten tagna från intervjuerna med Sascha, Brooke och Michel, de studenter med erfarenhet, så har de alla förändrat sin åsikt kring arbetet på ett eller annat sätt. De beskriver att de tidigare haft en negativ bild av yrket och handläggarna men att den bilden nu förändrats positivt efter olika erfarenheter.

Viktigt att nämna är att studenternas uppfattningar kan stämma överrens med verkligheten och inte vara föreställningar. De kan också komma att vara föreställningar om man ser på arbetet i en kommun, men stämma inom en annan kommun. Den analys som har gjorts är endast ett sätt att tolka den insamlade empirin på. Ser man det ur andra synvinklar och genom andra teorier kan analysen komma att se annorlunda ut.

7. Den drivna tesen i studien

I arbetet har jag velat prova hypotesen att det finns en negativ bild av arbetet med ekonomiskt bistånd bland blivande socionomer. Jag har drivit den tesen med öppenhet för dess utfall. Nedan reflekterar jag kring de resultat jag fått genom intervjuerna och huruvida de stämmer med den hypotes jag haft i början av arbetet.

Resultatet av intervjuerna visade att de studenter utan erfarenhet av yrket hade en generellt negativ bild av arbetet med ekonomiskt bistånd och handläggarna. Ser vi till studenterna med erfarenhet eller närstående med erfarenhet så visar intervjuerna att de tidigare haft en mer negativ bild av arbetet och handläggarna.

Men efter den egna yrkespraktiken eller efter information från närstående så förändrades bilden i en positiv riktning. Nio av tio studenter uppgav att ekonomiskt bistånd har låg status jämfört med andra socionomyrken. Bland de nio studenterna ingick de tre studenter med erfarenhet av yrket. Den student som ansåg att yrket hade hög status jämfört med andra socionomyrken tillhörde gruppen av studenter utan yrkespraktik. Det innebär att det inte fanns några större olikheter som skiljde de två grupperna åt i frågan om status. Samtliga tio studenter ansåg att det var brist på information om yrket på socionomutbildningen som de går på. Nio av tio studenter uppgav att deras syn av arbetet påverkats i negativ riktning av det som sagt på utbildningen. Sascha, den student med egen yrkeserfarenhet, upplevde inte att hon påverkats av utbildningen. Hon menade att hennes egen erfarenhet tillåtit henne att skapa en egen bild av arbetet.

Detta innebär att min hypotes stämmer på den grupp som inte har tidigare erfarenheter av yrket då de beskriver arbetet med ekonomiskt bistånd och handläggarna negativt. Självklart går det inte att generalisera och påstå att hypotesen stämmer på alla socionomstudenter utan erfarenhet av yrket. Dock stämde hypotesen på dem som ingick i denna studie. Dock håller inte hypotesen på den grupp studenter som har erfarenhet eller närstående med erfarenhet. Dessa tre studenter hade en nyanserad och neutral bild av yrket och dess utövare. Visserligen uppger de att de tidigare haft en negativ bild av arbetet och handläggarna men att den har förändrats positivt. Ser vi till yrkets status i jämförelse med andra socionomyrken så stämmer min hypotes på nio av tio studenter, de anser att yrket har en låg status. Även de i gruppen med erfarenhet uppgav att statusen var låg jämfört med andra socionomyrken. Inte heller här går det att generalisera då urvalet är litet, dock stämde hypotesen just i det här fallet.

8. Slutreflektioner

Mitt intresse för arbetet med ekonomiskt bistånd förändrades drastiskt när jag blev introducerad till yrket och dess arbetsuppgifter. Genom diskussion med kurskamrater insåg jag att det var många som delade den negativa uppfattning

som jag hade innan praktiken. I arbetets inledning och i kapitlet tidigare forskning (se kap. två) presenteras Liljegrens (2008) artikel som påvisar att även yrkesutövande socionomer har en negativ bild av arbetet och de som arbetar med ekonomiskt bistånd. Den dåliga bild av arbetet som fanns bland de kurskamrater jag pratat med och i yrkesvärlden väckte ett intresse och därtill många frågor. Är det fler socionomstudenter som delar samma uppfattning och varför? Det fick mig att vilja utforska detta närmre. Hypotesen har varit att studenter ser på arbetet negativt och att de tilldelar det en låg status jämfört med andra socionomyrken. Jag har drivit denna tes och funnit att hypotesen stämde på studenter utan erfarenhet av yrket och att det också stämde på samliga studenter i frågan om yrkesstatus. Dock stämde inte hypotesen om den negativa bilden in på de studenter som har erfarenhet av yrket eller har närstående med erfarenhet av yrket. Dessa har en mer nyanserad och positiv bild.

En klar majoritet medverkande hade ingen erfarenhet av arbetet och saknade information kring arbetsuppgifterna. Trots detta hade de redan format sig en uppfattning om arbetet vilken var negativ. Om vi sedan ser till statistiken kommer mer än hälften av de blivande socionomerna att arbeta som social-sekreterare, för bland annat ekonomiskt bistånd, efter sin examen (Tops 2011). Arbetet som upplevdes ha väldigt låg status bland studenterna var således även det som de hade minst kunskap kring. De studenter utan erfarenhet uttryckte en starkt negativ inställning till arbetet men en stor del av dem kommer ha det yrket efter sin examen, enligt Tops (2011) studie. Burr (2003) menar att en uppfattning kan skapas socialt och vidare spridas till andra individer. Vidare förklarar Simmels modell att människor tar till sig andras uppfattningar och åsikter, även om de inte är sanna, för att det är enkla och snabba förklaringar (Simmel 1964; Boudon 1994). Detta kan vara en av orsakerna till studenternas åsikter kring arbetet, det vill säga att deras åsikter är en social konstruktion som bygger på omgivningens förklaringar. Då menar jag de studenter utan erfarenhet. De studenter med erfarenhet har bildat sig egna uppfattningar grundade på saker de sett och kan då inte anses vara en del av den negativa sociala konstruktionen.

Studenterna utan erfarenhet uppger att de bildat sina åsikter genom bland annat det som sagts via media, av vänner och på utbildningen. De menar att de fått höra

negativa uttalanden om yrket och dess målgrupp som påverkat deras egen syn. Den negativa inställningen kan då följa med studenterna genom utbildningens gång om den inte blir motbevisad. Kanske den även följer med dem ut i yrkeslivet om vi ser till Liljegrens (2008) studie. Sett ur en socialkonstruktivistisk vinkel kan de yrkesverksamma som deltagit i hans studie ha bildat sig uppfattningen på samma sett som studenterna utan erfarenhet i min studie.

Den negativa bilden av yrket kan vara ett problem som fler borde belysa och motarbeta. De åsikter kring arbetet med ekonomiskt bistånd som jag funnit bland blivande socionomer utan erfarenhet kan följa med studenterna och i sin tur bli åsikter hos yrkesverksamma socionomer. Det kan i arbetet orsaka konflikter och samarbetssvårigheter, om de på ekonomiskt bistånd känner sig nervärderade (Liljegen 2008). Dock går det inte att generalisera och påstå att detta är ett faktum då denna studie inte har ett stort urval och då studien inte undersöker yrkesverksammas åsikter.

Så som vid tidigare forskning av bland andra Ulfdotter Eriksson och Flisbäck (2011) så visar resultatet i denna studie att yrket tilldelas en låg yrkesstatus på grund av bland annat låg lön. Dock uppgav flertalet studenter att kuratorsarbetet hade väldigt hög status jämfört med arbetet med ekonomiskt bistånd. Ser vi till Statistiska centralbyrån (120815) så ligger kuratorer och socialsekreterare generellt på samma lönenivå. Den bild studenterna hade av arbetet som kurator var väldigt positiv, även om de inte hade några erfarenheter av det yrket heller. Kanske beror det på att kuratorer har en högre tillskriven status av samhället än försörjningsstödshandläggare?

Som tidigare nämnt i inledningen så betalades år 2010 hela 11725 miljoner kronor ut i Sverige i form av ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen 2011). Försörjningsstödet är en stor del av vår svenska politik. Det gör nytta i samhället och fungerar som ett skyddsnät för personer som lever under existensminimum. Det innebär att de socialsekreterare som utför arbetet gör ett väldigt viktigt arbete i samhället, vilket majoriteten av de intervjuade studenterna bekräftade. Medverkande ansåg även att yrket borde ha en högre status i samhället. Hur ska detta uppnås? Jo,

genom att motverka de som kan vara en socialt konstruerad bild av yrket i sig och yrkesutövaren.

Som nämnt i teoridelen (se kap. tre) bildar människan sin uppfattning och får åsikter även under sekundärsocialisationen (Berger & Luckman 1998), sett ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Det innebär att den information och de intryck studenter får på utbildningen kan tas med när de bildar sina egna åsikter. Resultaten av studien visade att nio av tio studenter upplevde att de inte fått någon information kring yrket och dess utövare på utbildningen. En del uppgav även att de fått en negativ bild av yrket på utbildningen. Här finns det stor möjlighet att förändra och på så sätt genom utbildningen ge studenterna en mer nyanserad bild av yrket. Det är trots allt det som sägs av föreläsare som studenter tar in vilket innebär att de har stort inflytande (Delanty 2001). Studenterna själva önskade mer information och föreslog att socialekreterare som arbetade på ekonomiskt bistånd höll föredrag på utbildningen där de berättade om arbetet och dess uppgifter. Det anser jag vara en bra och utförbar lösning då studenterna upplevt andra gästföreläsare som ett positivt inslag på utbildningen.

Även om en negativ bild av arbetet med ekonomiskt bistånd säkerligen kommer att kvarstå då människors intressen är olika, anser jag att yrkesutövare, föreläsare och universitet borde verka för att försöka förmedla en neutral och rättvis bild av arbetet med ekonomiskt bistånd. Detta för att främja ett positivt arbete och ett samarbete med andra myndigheter som inte är präglad av hierarki.

I studiens analys har jag valt att använda mig av Berger och Luckmanns (1998) teori om sociala konstruktioner. Jag har även tagit hjälp av Simmels modell (Simmel 1964; Boudon 1994) för att analysera mitt material. Valet av teori går att diskutera. Enligt mig har dessa teorier varit väl användbara och möjliggjort en analys av min insamlade empiri. Dock hade säkerligen ett annat resonemang framträtt om jag använt mig av andra teorier. Mina resultat är grundade på de teorier jag använt mig av och på ett urval av tio personer och bör då inte generaliseras på alla socionomstudenter. De studenter som visade sig ha erfarenhet av yrket kan inte påstås ha tankar som är socialt konstruerade då de bildat sig en egen uppfattning genom erfarenheter. Utifrån dessa tankebanor kan

man ställa sig kritisk till om Berger och Luckmanns (1998) teori om sociala konstruktioner och Simmels modell (Simmel 1964; Boudon 1994) räcker till i mitt analysarbete. Men å andra sidan så anser jag att teorin har hjälpt mig att analysera den större gruppen i mitt arbete, socionomstudenterna utan erfarenhet av arbetet med ekonomiskt bistånd.

8. Referenslista

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. 1. uppl. Malmö: Liber

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1998). *Kunskapssociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. 2. uppl. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Boudon, Raymond (1994). *The art of self-persuasion: the social explanation of false beliefs*. Oxford: Polity Press

Broady, Donald (red.) (1980). *Föreställningar om yrken: en studie om grundskoleelevers uppfattning om yrken*. Stockholm: Inst. för pedagogik, Högsk. för lärarutbildning

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Burr, Vivien (2003). *Social constructionism*. 2. ed. London: Routledge ekonomi

Delanty, Gerard (2001). *Challenging knowledge: the university in the knowledge society*. Philadelphia, Pa.: Society for Research into Higher Education

Hacking, Ian (2000). *Social konstruktion av vad?*. 1. uppl., 3. tr. Stockholm: Thales

Hallerstedt, Gunilla (red.) (2006). *Diagnosens makt: om kunskap, pengar och lidande*. Göteborg: Daidalos

Hult, Agneta (1990). *Yrket som föreställning: en analys av föreställningar hos studerande inom fyra högskoleutbildningar*. Umeå: Universitet

Hängsel Sara (2011) "Det är vanliga människor precis som du och jag"
[\(120815\)](http://www.ch.lu.se/index.php?id=2724)

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. 1. uppl. Malmö: Liber

Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Sveriges Riksdags officiella hemsida. <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2003460-om-etikprovning_sfs-2003-460/> (120814)

Liljegren (2008) ”Byråkrater, flummare och andra: Om mikropolitiska konstruktioner på socialkontor” *Socionomen*, 3, 23, 15-27.

Mansell, Robin. & Steinmueller, W. Edward (2002[2000]). *Mobilizing the information society [Elektronisk resurs] : strategies for growth and opportunity*. Oxford: Oxford University Press

Marsh, Robert M (1971) ”The expectation of occupational prestige” *Social Forces*, 50, 2, 214-222.

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Nationalencyklopedin (2012) sökord: *status*. NEs officiella hemsida. <<http://www.ne.se/lang/status/314516>> (120814)

Personuppgiftslag (1998:204). Sveriges riksdags officiella hemsida. <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Personuppgiftslag-1998204_sfs-1998-204/> (120814)

Reiss, Albert J. (1961). *Occupations and social status*. New York: The Free Press of Glencoe

Rothman, Robert A (2002). *Inequality and stratification: race, class, and gender*. 4. ed. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall

Simmel, Georg (1964). *The sociology of Georg Simmel*. [5. pr.] New York: Free Press

Socialstyrelsen (2003b). *Ekonomiskt bistånd: stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden i den kommunala socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2011). *Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2010- Utbetalda belopp samt antal biståndsmottagare och antal biståndshushåll*. Stockholm: Sveriges officiella statistik

Socialstyrelsen (2003a). *Socialtjänsten i Sverige: en översikt 2003*. Stockholm: Socialstyrelsen

Statistiska Centralbyråns officiella hemsida. www.scb.se.

<<http://www.scb.se/Pages/SalariesSearch.aspx?id=259066>>(120815)

Svensson Lennart G & Ulfsdotter Eriksson, Ylva (2009). *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas*. Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen. Forskningsrapport.

Theilbar, Gerard & Feldman Saul, D. (1969) "Occupational Stereotypes and Prestige" *Journal of Social Forces*, 48, 1, 64-72.

Tops, Dolf (2011) "Arbetsmarknadsrapport H09" (elektronisk) Socialhögskolan lund.<<http://www.soch.lu.se/images/Socialhogskolan/Arbetsmarknadsenkath09.pdf>> (120815).

Turner, Bryan S. (1988). *Status*. Milton Keynes: Open University Press

Ulfsdotter Eriksson, Ylva & Flisbäck, Marita (2011). *Yrkesstatus: erfarenhet, identitet och erkännande*. 1. uppl. Malmö: Liber

Weber, Max (1983). *Ekonomi och samhälle: förståendesociologins grunder. 1, Sociologiska begrepp och definitioner. Ekonomi, samhällsordning och grupper*. Lund: Argos

Wenneberg, Søren Barlebo (2001). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. 1. uppl. Malmö: Liber

Bilaga 1: Informationsmeddelande till socioekonomistudenter

Hej!

Mitt namn är Antoinette El-jaji och jag skriver nu min C-uppsats på socioekonomistutbildningen vid Lunds universitet. Till min studie har jag slumpmässigt valt ut två eller tre studenter från varje termin till och med termin 4. Jag undrar nu om Du vill medverka i intervjuer för att göra denna uppsats möjlig?

Sammanlagt kommer det att ta ungefär 45 minuter av din tid. Temat är socioekonomistudenters syn på arbetet med ekonomiskt bistånd. Syftet är att ta reda på hur blivande socioekonomister ser på arbetet med ekonomiskt bistånd, vare sig det är positivt eller negativt, och vad uppfattningen grundar sig på. Så alla åsikter och ståndpunkter är välkomna, det finns inget rätt eller fel.

Du är anonym i uppsatsen vilket innebär att namn, klass, ålder och etnicitet inte kommer att kunna kopplas till dig som person. Det insamlade materialet kommer endast att användas till uppsatsen. Självklart är det frivilligt att delta och du kan även avbryta ditt deltagande när du vill.

Jag hoppas nu att Du vill hjälpa mig med studien och samtidigt själv få en inblick i hur uppsatsterminen ser ut. Som tack bjuds det på fika.

Tack på förhand!

Antoinette El-jaji

Bilaga 2: Informationsmeddelande till placeringsbasen

Hej ****!

Hoppas du har haft en trevlig helg.

Jag skriver nu min C-uppsats och ämnet är socionomstudenternas syn på arbetet med ekonomiskt bistånd. Syftet är att ta reda på hur blivande socionomer ser på arbetet med ekonomiskt bistånd, vare sig det är positivt eller negativt, och vad uppfattningen grundar sig på.

Jag undrar om du har möjlighet att träffa mig för en kort intervju (ca 30 minuter) kring önskemål av praktikplatser?

Du är anonym i uppsatsen och det är självklart frivilligt att delta. Du kan när som helst avbryta din medverkan i studien och materialet kommer endast att användas till detta arbete.

Vänliga Hälsningar

Antoinette El-jaji

Bilaga 3: Intervjuguide för socionomstudenter

1. Vilka arbetsuppgifter tror du att en försörjningsstödshandläggare har?
2. Hur ser du på arbetet med ekonomiskt bistånd?
3. Kan du tänka dig att arbeta med ekonomiskt bistånd?
4. Anser du att arbetet med ekonomiskt bistånd har hög eller låg status jämfört med andra socionomyrken?
5. Vilka socionomyrken anser du ha högre respektive lägre status?
6. Vilka egenskaper i arbetet med ekonomiskt bistånd anser du höjer eller sänker yrkesstatusen?
7. Hur viktigt anser du att yrket är jämfört med andra socionomyrken?
8. Hur skulle du beskriva en socialsekreterare som arbetar med ekonomiskt bistånd? Vart kommer den uppfattningen ifrån?
9. Har du tidigare erfarenhet av arbetet med ekonomiskt bistånd?
10. Vad grundar sig dina uppfattningar kring yrket på?
11. Anser du att ni har fått information om arbetet med ekonomiskt bistånd på socionomutbildningen? Vilken bild av yrket har du fått utifrån den informationen?

Bilaga 4: Intervjuguide för placeringsbasen

1. Ungefär hur många studenter brukar önska placering på ekonomiskt bistånd?
2. Hur ser reaktionerna ut generellt när någon tilldelas en praktikplats med ekonomiskt bistånd?
3. Hur tror du att socionomstudenter ser på arbetet?
4. Hur brukar reaktionerna efter praktiken på ekonomiskt bistånd se ut?
5. Hur mycket information delas ut på utbildningen om yrket?
6. Vilken typ av praktikplatser är populärast bland studenterna?